

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต อันเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทำให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยี ในด้านการศึกษา การแพทย์ การคมนาคม การเกษตร ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่สะดวกสบาย ประหยัดเวลา และแรงงาน ลดความทรมานจากความเจ็บป่วย สร้างความเข้าใจและเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้มากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์ยังมีความสำคัญต่อบุคคลในด้านสุขภาพจิต เพราะความคิดสร้างสรรค์ตอบสนองความต้องการของบุคคลในการคิดและการกระทำอย่างอิสระ กล่าวคือเมื่อได้คิดและทำในสิ่งที่ต้องการ บุคคลจะเกิดความพอใจ เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนตระหนักในคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างสรรค์ตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้เจริญก้าวหน้า (อารี รังสินันท์. 2532 ก : 500)

ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน แต่มีมากน้อยไม่เท่ากันเพราะความคิดสร้างสรรค์ได้มาจากประสบการณ์การเลี้ยงดู การสะสมความรู้ และการได้รับพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็ก (อารี พันธุ์ณี. 2537 ข : 5) ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ประสบความสำเร็จแปลกใหม่ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีกว่าเดิม ประเทศที่ประชากรมีความคิดสร้างสรรค์จะมีส่วนในการพัฒนาชาติมากขึ้น เพราะประเทศใดก็ตามที่สามารถแสวงหาพัฒนาและศึกษาเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของประชากรในประเทศออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากเท่าใดยิ่งมีโอกาสพัฒนาและเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น

ในวัยเด็กแรกเกิดจนถึง 7 ปี กำลังเป็นวัยแห่งความคิดคำนึงฝันและจินตนาการ ทั้งนี้เนื่องจากก่อนที่เด็กจะมีอายุ 7 ปี เส้นใยประสาทที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสมองซีกขวายังก่อตัวขึ้นไม่สมบูรณ์ และสมองซีกซ้ายที่ทำหน้าที่คิดหาเหตุผล การคิดวิเคราะห์ การวางกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวต่าง ๆ ยังทำหน้าที่เฉพาะตัวของตัวเองไม่ได้ครบถ้วน ความคิดธรรมชาติของเด็กจึงเป็นการคิดด้วยสมองซีกขวาซึ่งเป็นการคิดแบบจินตนาการ ความคิดคะเนฝันสร้างสรรค์ ความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2539 : 57)

จากการศึกษาของ โลเวนเฟลด์และบริทเทน (Lowenfeld & Brittain. 1987 : 79) พบว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กมีสูงมาก ตั้งแต่อายุ 4 ขวบขึ้นไป เด็กวัยนี้เต็ม

ไปด้วยความอยากรู้อยากเห็นและจินตนาการ แต่เมื่ออายุ 8-9 ปี พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะลดต่ำลง และลดต่ำลงอีกช่วงหนึ่งประมาณอายุ 13-14 ปี ซึ่งหากเด็กได้รับการพัฒนาดังแต่เด็กในระยะแรก ๆ แล้วจะทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์และได้มีการพัฒนาเป็นอย่างดี ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กถ้าได้รับการส่งเสริมตั้งแต่เยาว์วัยได้เท่าใด ก็ยิ่งจะเป็นผลดีมากกว่านั้น โดยเฉพาะในช่วงวัยก่อนเรียนหรือช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กกำลังพัฒนา (Torrance, 1965 ; อ้างถึงใน อารี พันธุ์ฉวี, 2537 ก : 6) ถ้าเด็กในวัยนี้ได้รับประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสม และต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ก็นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเท่ากับการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมา

การจัดการศึกษาคควรมีการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กล่าวถึงการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัย มีคุณธรรมจริยธรรมมีความสามารถในการคิด และแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 9) โดยทั่วไปแล้วการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ แต่การสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดความสามารถของตนเองอย่างอิสระมีการเร้า หรือการกระตุ้นให้เด็กเกิดการแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบด้วยตนเอง สามารถส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กได้ทางหนึ่ง จอห์นสัน (Johnson, 1983 : 12-14) ดังนั้นแนวการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรเน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเหมาะสมกับวัย โดยการจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นกระบวนการคิด และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2542 : 1-9)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 37-39) ได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา จึงได้จัดทำแผนการจัดประสบการณ์สำหรับชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ขึ้น เพื่อให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้ได้ผลดีถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เพราะครูขาดความรู้ความเข้าใจ และเทคนิคในการจัดประสบการณ์ตรงให้แก่เด็กดังจะเห็นได้จากรายงานการวิจัยพบว่า ด้านการเรียนการสอนครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ทำให้ครูจัดกิจกรรมที่ไม่ส่งเสริม

หรือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจากผลการวิจัยยังพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ศิลปะต่อเติมด้วยลายเส้นมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ประสิทธิ์รักษ์ ผลเจริญ. 2547 : 87) การฝึกกิจกรรมต่อเติมผลงานจากสิ่งเร้าที่ไม่สมบูรณ์ตาม แนวคิดของทอร์แรนซ์ทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (อภิสิทธิ์ กัมพลาวลี. 2547 : 66) และการจัดกิจกรรมวาดภาพโดยการลากเส้นโยงจุดที่มีต่อ ความคิดสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาลมีความคิดเป็นของตนเองมากขึ้น พยายามสร้าง ผลงานด้วยตนเอง ไม่ค่อยลอกเลียนแบบ และมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 (รัชฎ์วี พงศธรภูวิวัฒน์. 2550 : บทคัดย่อ)

จากประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียน บ้านลุงจีหนู อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยพบว่า เด็กบางคนมีพัฒนาการด้านความคิด สร้างสรรค์เป็นไปอย่างช้า ๆ เช่น ไม่กล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจในตนเอง ชอบเลียนแบบ ผู้อื่น เป็นต้น และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จึงควรมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ให้กับเด็กทุกคน เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง กล้าคิดกล้าทำสามารถพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาให้เด็กได้แสดง ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ในแง่มุมต่าง ๆ กระตุ้นความคิดและจินตนาการ ได้ อย่างไม่มีขอบเขต เพราะเด็กในวัยนี้ชอบความตื่นเต้น ไม่หยุดนิ่ง จึงทำให้เด็กอยากแสดง ความสามารถ ก่อให้เกิดความสุข สนุกในการทำกิจกรรม เด็กจะแสดงความสามารถตาม ธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความคิด สายตา ประสาทสัมผัส จะได้รับการพัฒนา ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านความคิด สร้างสรรค์และจินตนาการ สามารถนำความคิดไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย โดยการพัฒนาแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้แบบฝึก ความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย

สมมติฐานของการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์มีความคิดสร้างสรรค์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านลุงจี่หนู อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 20 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จำนวน 5 ชุด ประกอบด้วยกิจกรรม 10 กิจกรรม คือ

- 2.1.1 จำแนกความเหมือน
- 2.1.2 บอกประโยชน์ของสิ่งของ
- 2.1.3 จัดประเภท
- 2.1.4 ผลที่เกิดขึ้นตามมา
- 2.1.5 จินตนาการจากรูปภาพ
- 2.1.6 การวาดภาพ
- 2.1.7 จินตนาการความหมายของเส้น
- 2.1.8 วาดภาพต่อเติมจากเส้น
- 2.1.9 ลากเส้นโยงจุด
- 2.1.10 การประกอบภาพ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพ ดัชนีประสิทธิผล และความคิดสร้างสรรค์

3. ขอบเขตเนื้อหา แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวของหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จำนวน 5 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 การจำแนกความเหมือน

และบอกประโยชน์ของสิ่งของ ชุดที่ 2 การจัดประเภทและผลที่เกิดขึ้นตามมา ชุดที่ 3 จินตนาการจากรูปภาพและการวาดภาพ ชุดที่ 4 จินตนาการความหมายของเส้นและการวาดภาพต่อเติมจากเส้น และชุดที่ 5 ถากเส้นโยงจุดและการประกอบภาพ

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 20 ครั้ง ครั้งละ 20 นาที รวม 4 สัปดาห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย ดังนี้

1. **แบบฝึกความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ชุดกิจกรรมหรือกิจกรรมฝึกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 5 ชุด คือ แบบฝึกชุดที่ 1 การจำแนกความเหมือนและบอกประโยชน์ของสิ่งของ แบบฝึกชุดที่ 2 การจัดประเภทและผลที่เกิดขึ้นตามมา แบบฝึกชุดที่ 3 จินตนาการจากรูปภาพและการวาดภาพ แบบฝึกชุดที่ 4 จินตนาการความหมายของเส้นและการวาดภาพต่อเติมจากเส้น และแบบฝึกชุดที่ 5 ถากเส้นโยงจุดและการประกอบภาพ

2. **ความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัย ผสมผสานความรู้ที่มีอยู่และประสบการณ์ในการคิดได้หลายทิศทาง มีความแปลกใหม่หลากหลาย ในที่นี้ความคิดสร้างสรรค์มี 4 ด้าน คือ

2.1 **ความคิดริเริ่ม** หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัยในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้แปลกใหม่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น

2.2 **ความคิดคล่องแคล่ว** หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัย ในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้จำนวนมากที่สุดในเวลาที่กำหนด

2.3 **ความคิดยืดหยุ่น** หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัย ในการบอกจำนวนหรือประเภทของสิ่งที่คิด ผู้ที่สามารถคิดได้หลายทิศทาง บ่งบอกได้ว่ามีความคิดสร้างสรรค์ดีกว่าผู้ที่คิดได้น้อยทิศทาง

2.4 **ความคิดละเอียดลออ** หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัยในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าในการตกแต่ง และให้รายละเอียดเพื่อทำภาพให้ความคิดริเริ่มนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. **ประสิทธิภาพของแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ผลของการใช้กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสื่อหรือนวัตกรรมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพมาจากผลลัพธ์ของการคำนวณ E_1 เป็นเลขตัวแรก และ E_2 เป็นเลขตัวหลัง โดยแบบฝึกความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของเด็กทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะระหว่างเรียนทุกชุด

80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของเด็กทั้งหมดที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์หลังการจัดประสบการณ์

4. **ดัชนีประสิทธิผล** หมายถึง คะแนนแสดงความก้าวหน้าที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

5. **แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ชนิดรูปภาพแบบ ข ของ ทอร์เรนซ์ (Torrance Tests of Creative Thinking : TTCT)** หมายถึง แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อ (Thinking Creative with Picture) แบบ ข ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 การวาดภาพ โดยให้ต่อเติมภาพจากรูปคล้ายไส้กรอกสีส้ม กิจกรรมที่ 2 การวาดภาพให้สมบูรณ์โดยให้นักเรียนต่อเติมจากเส้นลักษณะต่าง ๆ และกิจกรรมที่ 3 การใช้วงกลม (Circles) โดยให้เด็กต่อเติมภาพจากรูปวงกลม จำนวน 30 รูป

6. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง นักเรียนชายและหญิงอายุระหว่าง 4-6 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านลุงจี่หนู อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554